

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm
Tədrisin təşkili və təlim
texnologiyaları üzrə prorektor v.i.e:
 dos. Zaur Məmmədov
“ ” 2025-cü il

Fənn sillabusu:

Fakultə: Aqrar və mühəndislik

İxtisas: 050701 “Aqronomluq”

Kafedra: Aqrar elmləri

Fənnin adı: Xüsusi seleksiya. Elm və Təhsil Nazirliyinin 21 aprel 2016-cı il tarixində 615 sayılı əmri ilə qrif edilmişdir.

I. Fənn haqqında məlumat:

Kodu: IPF-B18.1

Tədris ili: III (2024-2025)

Semestr: VI

Tədris yükü (saat): Cəmi 30 saat Auditoriya saati 10 saat (5 saat mühazirə, 5 laboratoriya)

Tədris forması: Qiyabi

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 3 kredit

Auditoriya № 218

Saat: I gün saat-9³⁰, V gün saat 10²⁰

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi: Hüseynov Həzər Ağahüseyn oğlu. a.e.ü.f.d. dosent

Məsləhət günləri və saati: V gün saat 14:00

E-mail ünvanı: hazarhuseynov@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Füzuli 170 a

III. Təvsiyə olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri

1. Seyidəliyev N.Y. “Genetika, seleksiya və toxumçuluq”. Bakı-2010.
2. Seyidəliyev N.Y. “Genetika”. Dərslik. Gəncə 2005
3. Seyidəliyev N.Y. “Genetika 100 sual və 100 cavab. Dərs vəsaiti. Bakı-2001
4. Qurbanov F.H. “Kənd təsərrüfatı bitkilərinin seleksiya və toxumçuluğu” Bakı-2001.
5. İbrahimov A. Qurbanov F.H. “Seleksiya və toxumçuluq” laborator-praktikum” Bakı 2012. 383 səh.
6. Seyidəliyev N.Y. Qurbanov F.H. Məmmədova M.Z. “Toxumşünaslıq” Bakı. “MBM” 2014. 312 səh.
7. Cəfərov N.A. “Çəkili seleksiyası” Gəncə 2008
8. Abbasov S.S. “Maldarlıqda hibridləşmənin genetik əsasları” Gəncə 2008
9. Спицын В.А. “Экологическая генетика человека” М: Наука. 2008. 503 с
10. Axundova E.M. “Ekoloji genetika” Bakı “Təhsil” 2006. 264 səh.
11. İnternet resursları.

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən prerekvizit fənn yoxdur

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Tələbələri aqrar təsərrüfat bitkilərini xüsusi seleksiya ənninin aktual problemləri ilə tanış etmək, kənd təsərrüfatının bu sahəsi üzrə müasir nailiyyətlərini, yeni texnologiyalarını və ekolojiyaya təsir etmədən, müxtəlif ekoloji

şəraitlərdə onların məhsuldalığını və məhsulun keyfiyyətini yüksəltmə yollarını aşılamaqdır.

Xüsusi seleksiya fənninin əsas məqsədi insanın ərzağa olan tələbatını ödəmək üçün yüksək məhsuldar, davamlı və keyfiyyətli sortlar yaratmaqdır. Bunun üçün kənd təsərrüfatı bitkilərinin genofondunun toplanması, onların biomüxtəlifliyinin qorunması, onlardan başlanğıc material kimi istifadə edilərək yüksək məhsuldar sortların yaradılması çox vacibdir. Bu zaman ekoloji təmiz məhsul istehsalına diqqət yetirilməsi və müasir texnologiyaların tətbiqi çox önəmlidir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmaz, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzər alınır.

Tələbələrə biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə, 30 bal kollokviuma görə.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Hər sual 10 bala qədər qiymətləndirilə bilər.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal - *tələbə keçilmiş materialı dərsi başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.*

-9 bal - *tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilər.*

-8 bal – *tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qusurlara yol verir*

-7 bal – *tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir*

-6 bal – *tələbənin cavabı əsasən düzgündür*

- 5 bal – *tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir*

- 4 bal – *tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir*

- 3 bal - *tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir.*

- 1-2 bal – *tələbənin mövzudan qismən xəbəri var*

- 0 bal – *suala cavab yoxdur*

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semester nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahana qədərki ballar əsasında)

91-100 bal	əla	A
81-90 bal	Çox yaxşı	B
71-80 bal	yaxşı	C
61-70 bal	kafi	D
51-60 bal	Qənaətbəxş	E
51-baldan aşağı	Qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə universitetin daxili nizam intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X. Təqvim mövzu planı: mühazirə - 5 saat, laboratoriya - 5 saat, cəmi 10 saat

No	Mühazirə mövzuları	Mühazirə	Tarix
----	--------------------	----------	-------

1	Mövzu: Seleksiya elminin predmeti və metodları. Xüsusi seleksiyanın kənd təsərrüfatında əhəmiyyəti və rolu Plan. 1. Seleksiyanın qısa inkişaf tarixi 2. Seleksiya işinin tarixi inkişafının əsas mərhələləri 3. Seleksiya işinin istiqamətləri 4. Bitki seleksiyasının əsas bölmələri 5. Dövlət və özəl seleksiya 6. Sort haqqında anlayış və təsərrüfatın sort təlabatı 7. Sortun ərqaz təhlükəsizliyində rolu 8. Sortların mühafizəsi 9. Müasir seleksiya sortlarının müxtəlifliyi 10. Transgen bitki sortları Mənbə: [2.4.5.6.7.11]	2	
2	Mövzu: Seleksiyada başlanğıc material və biomüxtəliflik Plan. 1. Başlanğıc materialın növləri 2. Başlanğıc materialda dəyişkənliyin qanunauyğunluğu 3. Mədəni bitkilərin mənşə mərkəzləri 4. Seçmə üçün dəyişkənlik mənbələri 5. Bitkilərin əlamət və xüsusiyyətləri 6. Bitki genetik müxtəlifliyinin vəziyyətinə təsir edən amillər 7. Kənd təsərrüfatı bitkilərinin yabanı əcdadları 8. Biomüxtəlifliyin məzmunu və mahiyyəti 9. Biomüxtəlifliyin qorunmasında təbiət-cəmiyyət münasibətlərinin rolu 10. Biomüxtəlifliyin və ətraf mühitin qiymətləndirilməsi üsulları 11. Azərbaycanda bioloji müxtəliflik, növlərin müxtəlifliyi və genetik müxtəliflik Mənbə: [1.4.6.10.11]	2	
3	Mövzu: Seleksiya təcrübələri və onların öyrənilmə metodları Plan. 1. Seleksiya müşahidələri 2. Seleksiya təcrübələri 3. Seleksiyada laboratoriya metodu 4. Seleksiyada vegetasiya metodu 5. Seleksiyada lizimetriya metodu 6. Seleksiyada tarla metodu 7. İstehsalat şəraitində tarla təcrübələri Mənbə: [5.9.11]	1	
	Cəmi:	5	

	Laboratoriya məşğələləri	Saat	Tarix
1	Buğdanın sort əlamətlərinin təyini	2	

2	Sort əlamətləri və sortların təsviri	2	
3	Toxumların həyatilik qabiliyyətinin təyini və boyatma gücünün təyini	1	
	Cəmi	5	

XI.Fənn üzrə tələblər: Tələbələr “Xüsusi seleksiya” fənnini inkişaf tarixini öyrənməklə, bioloji genetikada əldə olunan müsbət işləri, problemlərini, məqsəd və vəzifələrini, onun tədqiqat üsullarını, müasir genetikanın vəzifələrini, onların ixtisaslarına olan münasibəti gücləndirmək, müasir informasiya texnologiyalarına çıxışı təmin etmək, mövzu üzrə yeni tətbiq edilən texnologiyaların nailiyyətlərini mənimsəmək, tədris təcrübə sahəsində genetica, seleksiya işlərinin həyata keçirilməsini öyrənməkdən ibarətdir.

XII.Xüsusi seleksiya fənn üzrə təlim nəticələri. (FTN)

FTN 1. Seleksiya haqqında anlayış, inkişaf tarixi və məqsədlərinə, krossinqover, mutasiyalar, növlərarası hibridləşmələr, xromosom mutasiyaları, seçmə və gen mühəndisliyinin elmi əsaslarına yiyələnmək.

FTN 2. Dəyişkənliklər, irsi və ətraf mühit dəyişkənliklərinin əmələ gəlmə mexanizmlərini, mitoz və meyoza bölünmənin prinsiplərini tam mənimsəmək.

FTN 3. Cinsi çoxalmanın prinsiplərinə yiyələnmək

FTN 4. Bitkilərdə çoxalma formaları, tozlanma, çarpazlaşdırma və çətinliklər, dölsüzlüyün mahiyyətini mənimsəmək, bitkilərdə hibridləşdirmə, formaları və onları tətbiq etmək qaydaları bilmək

FTN 5. Öz-özünə və çarpaz tozlanan bitkilərdə seleksiya metodlarının mexanizminə, klon vasitəsilə çoxalan bitkilərin seleksiyasının əsaslarına yiyələnmək

FTN 6. Mutasiya və hibridləşmənin seleksiyada istifadə metodlarını, rekombinat DNT texnologiyasının tətbiq mexanizmlərini bilmək

XIII. Tələbənin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV. kollektivium suallar

1. Seleksiya və toxumçuluğun qısa inkişaf tarixi
2. Sort haqqında anlayış və təsərrüfatın sorta təlabatı
3. Başlanğıc materialda dəyişkənliyin qanunauyğunluğu
4. Mədəni bitkilərin mənşə mərkəzləri
5. Seleksiya işinin istiqamətləri
6. Bitkilərin əlamət və xüsusiyyətləri
7. Biomüxtəlifliyin qorunmasında təbiət-cəmiyyət münasibətlərinin rolu
8. Azərbaycanda bioloji müxtəliflik, növlərin müxtəlifliyi və genetik müxtəliflik
9. Seleksiya işinin tarixi inkişafının əsas mərhələləri
10. Seçmə üçün dəyişkənlik mənbələri

XV. İmtahan sualları:

1. Seleksiya və toxumçuluğun qısa inkişaf tarixi
2. Seleksiya işinin tarixi inkişafının əsas mərhələləri
3. Seleksiya işinin istiqamətləri
4. Bitki seleksiyasının əsas bölmələri
5. Dövlət və özəl seleksiya
6. Sort haqqında anlayış və təsərrüfatın sorta təlabatı
7. Sortun ərzaq təhlükəsizliyində rolu

8. Sortların mühafizəsi
9. Müasir seleksiya sortlarının müxtəlifliyi
10. Transgen bitki sortları
11. Başlanğıc materialın növləri
12. Başlanğıc materialda dəyişkənliyin qanunauyğunluğu
13. Mədəni bitkilərin mənşə mərkəzləri
14. Seçmə üçün dəyişkənlik mənbələri
15. Bitkilərin əlamət və xüsusiyyətləri
16. Bitki genetik müxtəlifliyinin vəziyyətinə təsir edən amillər
17. Kənd təsərrüfatı bitkilərinin yabanı əcdadları
18. Biomüxtəlifliyin məzmunu və mahiyyəti
19. Biomüxtəlifliyin qorunmasında insanların rolu
20. Biomüxtəlifliyə təbiət-cəmiyyət münasibətlərinin rolu
21. Biomüxtəlifliyin və ətraf mühitin qiymətləndirilməsi üsulları
22. Azərbaycanda bioloji müxtəliflik
23. Azərbaycanda növlərin müxtəlifliyi və genetik müxtəliflik
24. Seleksiya müşahidələri
25. Seleksiya təcrübələri
26. Seleksiyada laboratoriya metodu
27. Seleksiyada vegetasiya metodu
28. Seleksiyada lizimetriya metodu
29. Seleksiyada tarla metodu
30. İstehsalat şəraitində tarla təcrübələri

“Xüsusi seleksiya” fənnin sillabusu 050701- Aqronomluq ixtisası üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Fənn sillabusu “Aqrar elmləri” kafedrasında müzakirə edilərək, təsdiq edilmişdir (27 dekabr 2024-cü il, protokol № 04).

Fənn müəllimi:

dos. H.A.Hüseynov

Kafedra müdiri:

dos. İ.C.Kərimov